

EIROPAS KOMISIJA
IZGLĪTĪBAS, JAUNATNES, SPORTA UN KULTŪRAS ĢENERĀLDIREKTORĀTS

Kultūra un radošums

Eiropas kultūras galvaspilsētas

2020.–2033. gads

Vadlīnijas pilsētām, kuras gatavojas iesniegt piedāvājumu

Ievads

Šajās vadlīnijās ir skaidrots process un kritēriji, kas attiecas uz pasākumu „Eiropas kultūras galvaspilsētas” laikposmā no 2020. līdz 2033. gadam. Vadlīnijas ir domātas pilsētām, kuras apsver iespēju iesniegt piedāvājumu, un to mērķis ir palīdzēt pilsētām sagatavot attiecīgo piedāvājumu.

Papildus vadlīnijām pilsētām ir jāiepazīstas vēl ar diviem dokumentiem.

Lēmums

Viens no minētajiem dokumentiem ir Lēmums. Lēmums ir pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” oficiālais juridiskais pamats. Lai gan Lēmums ir sagatavots kā juridisks dokuments, tas ir viegli saprotams un pieejams visās Eiropas Savienības (ES) oficiālajās valodās.

Ar Lēmumu var iepazīties šeit:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32014D0445>

Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības dalībvalstis (proti, šo valstu Kultūras ministrijas) par Lēmumu vienojās 2014. gada aprīlī.

2017. gada septembrī Lēmums tika grozīts ar citu Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības dalībvalstu (proti, Padomes) lēmumu. Saskaņā ar šo grozījumu lēmumu pasākumā „Eiropas kultūras galvaspilsētas” var piedalīties arī to Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas valstu pilsētas, kas ir parakstījušas Līgumu par Eiropas Ekonomikas zonu (turpmāk tekstā – „EBTA/EEZ valstis”) un piedalās Eiropas Savienības finansējuma programmā „Radošā Eiropa”.

Ar grozījumu lēmumu var iepazīties šeit:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32017D1545>

Lēmumā ir sniegta vispārīga informācija par pasākumu, norādīti pasākuma mērķi un atlases kritēriji un aprakstīts atlases, izraudzīšanas, uzraudzības un novērtēšanas process. Lēmumā ir norādīts, kā izveidojama neatkarīgu ekspertu žūrija, kas veic atlasī un uzraudzību.

Atlases anketa

Otrs dokuments ir to jautājumu saraksts, uz kuriem atlases posmā ir jāatbild visiem pieteikuma iesniedzējiem. Jautājumi ir sagatavoti, ņemot vērā Lēmuma noteikumus, un tie attiecas arī uz praktiskākām jomām. Kandidātpilsētas uz anketas jautājumiem atbild, sagatavojot pieteikumu.

Anketa ir pieejama Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē sadaļā „Eiropas kultūras galvaspilsētas”:

http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm

Šajās vadlīnijās ir izmantoti abi minētie dokumenti. Lēmumam ir oficiāls statuss; šīs vadlīnijas ir paskaidrojošs dokuments, kuram nav oficiāla statusa.

Pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas”

Līdz 2020. gadam Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss ir piešķirts 60 pilsētām. (Līdz 2001. gadam pilsētām tika piešķirts Eiropas kultūras pilsētas statuss.) Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa piešķiršana bieži tiek dēvēta par Eiropas Savienības pamatiniciatīvu kultūras jomā.

Pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” laika gaitā ir būtiski mainījies – savos pirmsākumos tas lielākoties bija pilsētas mākslas festivāls. Kopš 1980. gadiem ir pakāpeniski palielinājusies izpratne par kultūras nozīmi pilsētas dzīvē: par tās labvēlīgo ietekmi uz iedzīvotāju labklājību un pilsētas ekonomisko izaugsmi un par tās spēju nostiprināt pilsētas pozīcijas starptautiskajā arēnā. Daudzas pilsētas, kurām ir piešķirts Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss, ir ne tikai aizvadījušas veiksmīgu gadu, bet arī daudz ieguvušas no ilgtermiņa ietekmes, ko ir radījusi pasākuma īstenošana.

Katrai pilsētai, kura apsver iespēju iesniegt piedāvājumu vai iesniedz piedāvājumu, ir savi vietējie mērķi, kas atbilst attiecīgās pilsētas apstākļiem un prioritātēm. Tomēr šis ir *Eiropas* apbalvojums, kura piešķiršanas standarta kritēriji un mērķi tiek noteikti Eiropas Savienības līmenī. Vislielākos panākumus gūst tās pilsētas, kuras savus vietējos mērķus sekmīgi apvieno ar pasākuma Eiropas (un bieži vien arī starptautisko) dimensiju.

Iepriekšējās Eiropas kultūras galvaspilsētas ir norādījušas, ka pasākuma īstenošanai ir bijusi šāda ilgtermiņa ietekme:

- Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa piešķiršana ir veicinājusi pakāpeniskas pārmaiņas pilsētas vai konkrēta pilsētas rajona attīstībā;
- pasākuma īstenošana ir būtiski paaugstinājusi pilsētas iedzīvotāju pašapziņu un vairojusi iedzīvotāju lepnumu par savu pilsētu;
- iedzīvotāji biežāk apmeklē pilsētas kultūras pasākumus, jo īpaši tās iedzīvotāju grupas, kuras parasti šādus pasākumus apmeklē mazāk;
- ir radīti jauni kultūras produkti, mākslinieki un kultūras organizācijas ir apguvuši jaunas prasmes, pasākuma īstenošana viņiem ir sniegusi jaunas iespējas un palīdzējusi rast jaunus sadarbības partnerus Eiropas un starptautiskā līmenī;

- ir uzlabojusies Eiropas un pasaules valstu iedzīvotāju informētība par pilsētu un attiecīgi pilsētas atpazīstamība Eiropas un starptautiskā līmenī, par ko bieži liecina tūristu skaita pieaugums un pilsētas reputācijas uzlabošanās.

Pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” mērķi ir norādīti Lēmumā. Pilsētām, kuras apsver iespēju iesniegt piedāvājumu, būtu uzmanīgi jāiepazīstas ar Lēmuma noteikumiem.

Kandidēšanas plusi un mīnusi

Pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” rīkošana pilsētai nenoliedzami ir unikāla iespēja, kas var radīt pozitīvu ietekmi kultūras, ekonomikas un sociālajā jomā.

Tomēr pilsēta var nonākt arī riskantā situācijā. Ļoti bieži pilsētas negūst visas Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa sniegtās priekšrocības vai, vēl sliktāk, iegūst negatīvu publicitāti, jo tās sastopas ar grūtībām, kurām tās nav gatavas. Starp šādām grūtībām jāmin pārvaldības un komandas veidošanas problēmas, nevajadzīga politiska iejaukšanās pasākuma īstenošanā, nepietiekama sasaiste starp pilsētas kultūras attīstības stratēģiju un pasākuma norises gada programmu, pasākuma ilgtermiņa ietekmes ignorēšana, nepietiekama ilgtermiņa plānošana, skaidru mērķu vai rādītāju trūkums, nepietiekama pasākuma uzraudzība, tādu vietējo speciālistu trūkums, kuriem būtu pieredze gadu ilga kultūras pasākuma īstenošanā, grūtības izstrādāt Eiropas/starptautiska līmeņa projektu utt.

Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai pilsētas pirms Eiropas kultūras galvaspilsētas atlases konkursa pieteikumu sagatavošanas, kas prasa ievērojamus valsts līdzekļus, rūpīgi apsvērtu turpmāk norādītos jautājumus.

- Vai mums kā pilsētai ir/vai mums pasākuma norises gadā būs pietiekami resursi, lai veselu gadu īstenotu tāda mēroga pasākumu kā „Eiropas kultūras galvaspilsēta”, kura ietvaros visa gada garumā notiek simtiem augstākā līmeņa kultūras pasākumu? Vai mums ir/vai mums pasākuma norises gadā būs nepieciešamā fiziskā infrastruktūra (kultūras pasākumu norises vietas, apmešanās vietas un transporta pieejamība)? Vai mums ir/vai mums pasākuma norises gadā būs atbilstoša „cilvēkresursu infrastruktūra”, kas ir vajadzīga, lai sarīkotu pasākumu „Eiropas

kultūras galvaspilsēta” (aktīva kultūras nozare ar plašiem sakariem, kas ietver valsts iestādes un NVO, pilsētas domes departamenti, kas ir gatavi iesaistīties, atbilstoši sagatavoti pakalpojumu sniedzēji, kas ir gatavi apkalpot pilsētas viesus, spēju veidošanas programmas utt.)? Vai mums ir/vai mums būs atbilstoša stratēģija nepieciešamās starptautiskās sadarbības nodrošināšanai? Vai vietējiem speciālistiem un atbildīgo iestāžu darbiniekiem ir pietiekamas zināšanas, lai izstrādātu, sagatavotu, īstenotu un novērtētu šādu projektu? Ja vietējiem speciālistiem un atbildīgo iestāžu darbiniekiem trūks vajadzīgo zināšanu un būs jāpieaicina neatkarīgi eksperti un konsultanti, kā mēs nodrošināsim projekta autentiskumu un pilsētas, tās iedzīvotāju un ieinteresēto personu līdzdalību, kā panāksim to, ka Eiropas kultūras galvaspilsētas programmas redzējums atbilst nevis atsevišķu personu, bet gan plašākas sabiedrības interesēm?

- Vai mēs kā pilsēta esam gatavi kultūras jomā nerīkoties „kā parasti”? Vai mēs esam gatavi meklēt jaunus veidus, ka atbalstīt kultūru, kā sadarboties ar kultūras pakalpojumu sniedzējiem un ieinteresētajām personām, kas pārstāv citas pilsētas dzīves jomas, kā veicināt dažādu pilsētas apkaimju iedzīvotāju līdzdalību pilsētas kultūras dzīvē? Vai mēs Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta īstenošanas labad varam atļauties palielināt finansējumu kultūras nozarei un saglabāt šo finansējumu arī pēc pasākuma norises gada, lai nodrošinātu pasākumu nepārtrauktību un ilgtermiņa ietekmi?
- Vai mēs kā pilsēta esam gatavi sevi parādīt visai Eiropai? Vai mēs esam gatavi iesaistīties dialogā ar pārējo Eiropu un visu pasauli un apsvērt to, kā mēs vēlētos atbalstīt Eiropas Savienības integrācijas projektu? Vai mēs kā pilsēta esam gatavi labāk iepazīt daudzās un dažādās kultūras izpausmes, tostarp migrantu kopienu kultūras izpausmes, kas ir sastopamas mūsu pilsētas teritorijā, un iepazīstināt pilsētas iedzīvotājus ar citu valstu kultūras bagātību un daudzveidību?

Ja jūs nevarat uz visiem iepriekš minētajiem jautājumiem atbildēt apstiprinoši, jūsu pilsēta nav gatava pretendēt uz Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu un to iegūt.

Terminu skaidrojums

Lēmums	Pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” oficiālais juridiskais pamats. Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome (visu Eiropas Savienības dalībvalstu valdību pārstāvji) par Lēmumu vienotās 2014. gada aprīlī. Lēmums reglamentē pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” norisi.
Žūrija	Neatkarīgie eksperti, kuri izvērtē pilsētu iesniegtos piedāvājumus, sniedz ieteikumus par to, kuras pilsētas būtu jāatlasa un kurām būtu jāpiešķir Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss, kā arī uzraudzības periodā uzrauga Eiropas kultūras galvaspilsētas.
Uzaicinājums iesniegt pieteikumus	Oficiāls uzaicinājums iesniegt pieteikumus, ko publicē konkursa rīkotāja iestāde (piemēram, Kultūras ministrija). Uzaicinājumā norāda konkursa atlases kritērijus un procedūru, un tam pievieno kandidātpilsētām domāto atlases anketu.
Procedūras noteikumi	Oficiāls dokuments, ko izdod konkursa rīkotāja iestāde. Šajā dokumentā precizē konkursa noteikumus, žūrijas izveidošanas kārtību un darbības principus un nosacījumus, kas attiecas uz priekšatlases un galīgās atlases sanāksmi.
Pieteikums	Dokuments, ko kandidātpilsēta iesniedz, atsaucoties uz uzaicinājumu iesniegt pieteikumus, un kurā ir norādīti pilsētas mērķi, pasākuma programma utt.
Priekšatlase	Atlases pirmā kārtā, kuras beigās žūrija sniedz ieteikumus par to, kuras kandidātpilsētas būtu jāatlasa dalībai nākamajā kārtā.
Galīgā atlase	Atlases otrā kārtā: žūrija no atlasītajām kandidātpilsētām izvēlas vienu pilsētu, kurai tā iesaka piešķirt Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu.

Izraudzīšana	Juridiskais solis: attiecīgā valsts iestāde oficiāli izraugās žūrijas ieteikto kandidātpilsētu un piešķir tai Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu. No šā brīža kandidātpilsēta var sevi dēvēt par Eiropas kultūras galvaspilsētu.
Uzraudzība	Četrus gadus ilgs periods no pilsētas izraudzīšanas brīža līdz pasākuma norises gadam, kura laikā žūrija sniedz Eiropas kultūras galvaspilsētai nepieciešamos norādījumus un atbalstu.
Melīnas Merkuri (<i>Melina Mercouri</i>) balva	Balva, ko Eiropas kultūras galvaspilsētai piešķir Eiropas Komisija. Balva tiek piešķirta saistībā ar Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa piešķiršanu. Naudas balvu izmaksā tikai tad, ja žūrija uzraudzības perioda beigās iesaka to darīt un ja attiecīgā pilsēta ir izpildījusi izmaksas nosacījumus.
Atklātais konkurss	Katru trešo gadu Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss tiek piešķirts kādai EBTA/EEZ valstu, Eiropas Savienības kandidātvalstu vai iespējamo kandidātvalstu pilsētai. Šīm pilsētām piemēro tādus pašus atlases kritērijus. Pastāv tikai dažas administratīvas atšķirības: procedūras noteikumus un uzaicinājumu iesniegt pieteikumus izdod Eiropas Komisija, un Eiropas Komisija izraugās pilsētu, kurai tiek piešķirts Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss.

Vai apsverat iespēju iesniegt piedāvājumu?

Lēmumā ir aprakstīts oficiālais atlases process. Atlase sākas brīdī, kad attiecīgā valsts iestāde publicē uzaicinājumu iesniegt pieteikumus. Parasti uzaicinājumu publicē Kultūras ministrija, bet dažkārt ministrijas administratīvos pienākumus uztic citai organizācijai.

Kad sākt?

Oficiālais uzaicinājums iesniegt pieteikumus tiek publicēts aptuveni sešus gadus pirms pasākuma norises gada. Uzaicinājumā noteiktais pieteikumu iesniegšanas termiņš ir vismaz 10 mēneši.

Pieredze rāda, ka veiksmīgākās Eiropas kultūras galvaspilsētas konkursam sāk gatavoties divus vai pat trīs gadus pirms uzaicinājuma iesniegt pieteikumus.

Lēmumā ir norādīts dalībvalstu rotācijas grafiks, tātad informācija par to, kad pasākums notiks jūsu valstī, ir pieejama pietiekami savlaicīgi.

Kāpēc jāsāk tik agri? „Eiropas kultūras galvaspilsētas” ir sarežģīts pasākums. Turklāt tas ir konkurss. Lūk, daži iemesli, kāpēc ir nepieciešams ilgs sagatavošanās posms:

- saskaņā ar atlases kritērijiem pilsētā ir jābūt ieviestai kultūras stratēģijai, kas ir cieši saistīta ar attiecīgās pilsētas attīstības stratēģiju. Šādu stratēģiju izstrādāšanai un ieviešanai ir vajadzīgs laiks;
- saskaņā ar atlases kritērijiem pilsētai ir jānodrošina pietiekami plaša sadarbība ar vietējiem iedzīvotājiem (daudzas kandidātpilsētas iesaista skolas, universitātes, jauniešu klubus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas utt.) un kultūras pakalpojumu sniedzējiem (jānodrošina gan augšupēja, gan lejupēja sadarbība);
- pasākuma īstenošanā ir jāiesaista privātais sektors, proti, kultūras un radošo industriju un citu uzņēmējdarbības nozaru pārstāvji;
- lai izpildītu atlases kritērijus, pilsētai ir jānodibina saiknes ar Eiropas un starptautiskajiem mākslas un kultūras pakalpojumu sniedzējiem, sadarbības tīkliem utt.;
- kandidātpilsētas mēcās no citām Eiropas kultūras galvaspilsētām;

- ir jāizveido komanda, kas sagatavo konkursa pieteikumu;
- ir jāpanāk pilsētas iedzīvotāju un ieinteresēto personu atbalsts un interese;
- ir nepieciešams laiks, lai līdz pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” norises gadam izveidotu jaunu kultūras infrastruktūru (un pabeigtu citus projektus).

Šajā agrīnajā posmā pilsētām ir jācenšas rast atbildi uz turpmāk norādītajiem jautājumiem.

- Kādi ir to mērķi? Kāds ir to nākotnes redzējums, un kāda vieta šajā redzējumā ir atvēlēta kultūrai?
- Kā šos mērķus un redzējumu var apvienot ar pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” kritērijiem?
- Kāpēc tās vēlas iegūt Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu? Kā tās plāno ar savu programmu mainīt pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” vēsturi un pavērt jaunas, vēl neapzinātas iespējas pasākuma turpmākai attīstībai?
- Vai dažādie politiskie spēki ir apņēmušies pastāvīgi atbalstīt pasākuma norisi? Pieredze rāda, ka starplaikā starp konkursa sākumu un pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” iespējamo norises gadu var mainīties pilsētas politiskā vadība.

Tiesības piedalīties konkursā un būtiskākie faktori, kuriem būtu jāpievērš uzmanība atlases sākumposmā

Pilsētas lielumam nav nozīmes. Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss ir piešķirts gan pilsētām, kurās ir vairāk nekā viens miljons iedzīvotāju, gan pilsētām, kurās ir mazāk nekā 100 000 iedzīvotāju. Tomēr ir nozīme pilsētas iespējām – pieejamajiem cilvēkresursiem, pilsētas finansiālajam stāvoklim, fiziskajai infrastruktūrai un spējai sasniegt kultūras pasākumu kritisko masu.

Pilsētas pasākuma īstenošanā drīkst iesaistīt apkārtējo teritoriju (t. i., kaimiņpilsētas vai blakus esošos reģionus). Piemēram, 2007. gadā Luksemburga (*Luxembourg*) pasākuma īstenošanā iesaistīja starptautisko Luksemburgas lielreģionu (*Grande Région*); 2010. gadā Esene (*Essen*) iesaistīja Rūras apgabalu (*Ruhr*); 2012. gadā Maribora (*Maribor*) pasākuma īstenošanā iesaistīja vēl piecas Austrumslovēnijas pilsētas; 2013. gadā Marseļa-Provansa (*Marseilles-Provence*) iesaistīja 90 % Bušdironas apgabala (*Bouches-du-Rhône*), un 2015. gadā Monsa (*Mons*)

cieši sadarbojās ar blakus esošo Eno reģionu (*Hainaut*). Pārskatatbildības labad šādos gadījumos viena pilsēta tomēr ir uzskatāma par galveno. Oficiāli pieteikumu iesniedz galvenā pilsēta.

Progresīva programma. Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss netiek piešķirts, pamatojoties uz pilsētas kultūras mantojumu vai tābrīža aktīvo kultūras dzīvi. Minētie faktori var kļūt par pamatu pieteikumam, taču vieni paši tie nevar kalpot par pieteikumu dalībai konkursā. (Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss nav variācija par *UNESCO* vai Eiropas kultūras mantojuma zīmi.) Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss pilsētai tiek piešķirts, pamatojoties uz kultūras programmu, kas ir izklāstīta pieteikumā un tiks īstenota pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” norises gadā.

Nedrīkst rīkoties „kā parasti”. Dažas kandidātpilsētas ir mēģinājušas iesniegt piedāvājumus, kuros zem Eiropas kultūras galvaspilsētas nosaukuma ir apkopoti jau esošie kultūras pasākumi. Šīs pilsētas nav guvušas panākumus. Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss tiek piešķirts, pamatojoties uz *īpaši izstrādātu kultūras programmu, kas papildina pilsētas ierasto kultūras dzīvi.*

Nav vienota standarta, kā pareizi izstrādāt kultūras programmu. Katra pilsēta ir unikāla. Piedāvātā kultūras programma atbilst oficiālajiem pasākuma kritērijiem, taču vienlaikus atspoguļo konkrētās pilsētas mērķus un vajadzības.

Tūrisms šajā projektā nav galvenais. Viens no programmas mērķiem ir ar kultūras palīdzību veicināt pilsētas starptautisko atpazīstamību. Daudzas Eiropas kultūras galvaspilsētas ir piedzīvojušas tūristu skaita pieaugumu, un daudzās Eiropas kultūras galvaspilsētās tas ir būtisks panākumu faktors. Tomēr Eiropas kultūras galvaspilsētas programma pirmām kārtām ir domāta iedzīvotājiem, jo īpaši attiecīgās pilsētas iedzīvotājiem, un tam, lai stiprinātu iedzīvotāju saikni ar kultūru un Eiropu.

Programmā nav jāparedz ļoti daudzi pasākumi un projekti. Piedāvātajai programmai ir jāatbilst jūsu mērķiem un finansiālajām iespējām. Nepārvērtējiet projekta vadības un pilsētas iedzīvotāju iespējas.

Eiropas un starptautiska mēroga programma. Pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” ir Eiropas projekts. Programmās ir jāuzsver gan Eiropas kultūru kopīgie aspekti, gan kultūru daudzveidība. Pasākuma kopējai koncepcijai ir jābūt eiropiskai, un pasākuma programmai ir jāspēj piesaistīt sabiedrības interesi un uzmanību gan Eiropas, gan starptautiskā līmenī.

Kultūras projekts. Daudzām Eiropas kultūras galvaspilsētām pasākuma īstenošana ir nesusi ievērojamu saimniecisku vai sociālu labumu: ir uzlabojusies pilsētas infrastruktūra, pilsētvide ir fiziski atjaunota, ir veikti būtiski iekšējie ieguldījumi, iedzīvotāji vairāk lepojas ar savu pilsētu utt. Tomēr tas ir tikai pozitīvs blakusefekts, kas pierāda, ka kultūras pasākumi var būtiski ietekmēt arī daudzas citas jomas. Savā būtībā pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” ir kultūras projekts, kas ir domāts iedzīvotājiem, māksliniekiem un kultūras pakalpojumu sniedzējiem, kā arī dažādu sabiedrības sektoru pārstāvjiem, kuri izmanto viņu radošās prasmes.

Pilsēta var izmantot šo iespēju, lai risinātu sasāpējušus jautājumus. Pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” dod iespēju atklāti un kritiski izvērtēt pilsētas vēsturi, tostarp vēstures tumšākās lappuses. Piemēram, Donostija-Sansevastjana (*Donostia San Sebastián*) 2016. gadā galveno uzmanību pievērsa mierīgas līdzāspastāvēšanas idejai, cenšoties pārvarēt agrākos kopienu konfliktus. Rīga 2014. gadā risināja jautājumus, kas bija saistīti ar vācu un padomju okupāciju. Linca (*Linz*) 2009. gadā pievērsās pilsētas lomai nacisma ērā. Liverpūle (*Liverpool*) 2008. gadā izvērtēja pilsētas lomu vergu tirdzniecībā.

Ilgtermiņa saistības. Programmas sagatavošanai, izstrādāšanai un īstenošanai ir vajadzīgi seši līdz septiņi neatlaidīga darba gadi. Pasākuma īstenošana, protams, atstāj paliekošu mantojumu: daudzas Eiropas kultūras galvaspilsētas pat pēc vairākām desmitgadēm joprojām gūst labumu no pasākuma norises. Citām pilsētām, kurām nav tā paveicies, ir jāsadzīvo ar negatīvajām sekām, ko ir radījusi nespēja īstenot savas ieceres un attaisnot ar pasākuma norisi saistītās cerības. Tām pilsētām, kuras ir gatavas uzņemt ilgtermiņa saistības un aktīvi iesaistīties pasākuma īstenošanā, Eiropas galvaspilsētas statusa iegūšana nozīmē būtiskus ieguvumus.

Ar ko sākt? Vispirms būtu jāapmeklē attiecīgā gada Eiropas kultūras galvaspilsētas, jāiepazīstas ar šo pilsētu pieteikumiem (vairums Eiropas kultūras galvaspilsētu publisko pieteikumus savā tīmekļa vietnē) un jāpavēro, kā pilsētas īsteno savu kultūras programmu. Izvēle ir diezgan plaša: pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta” katru gadu notiek divās pilsētās, un astoņas pilsētas jau ir izraudzītas un atrodas sagatavošanās posmā.

Atlases kritēriji

Lēmumā ir norādīti atlases kritēriji, kas ir iedalīti sešās kategorijās. Žūrijas ieteikumu pamatā ir vispusīgs novērtējums, kurā ir ņemtas vērā visas sešas atlases kritēriju kategorijas, jo pieredze rāda, ka pieteikumam ir jāatbilst visiem atlases kritērijiem, lai pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta” noritētu sekmīgi.

Pilsētām atlases kritēriji ir jāuztver kā noderīgs instruments, kas palīdz ne tikai rūpīgi sagatavot konkursa pieteikumu, bet arī plānot pasākuma norises gadu. Atlases kritēriji palīdz pilsētām maksimāli izmantot iespējas, ko sniedz kandidātpilsētas statuss, un – neatkarīgi no konkursa iznākuma – mācīties un gūt vērtīgu pieredzi. Katrā konkursā tiek izraudzīta tikai viena pilsēta, tāpēc ir svarīgi, lai visas kandidātpilsētas jau sākumā padomātu par to, kā tās izmantos kandidēšanas radīto impulsu, ja tām netiks piešķirts Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss. Tāpēc ir svarīgi panākt to, lai konkurss tiktu uzņemts kā iespēja izstrādāt pilsētas kultūras stratēģiju. Tādā veidā dalība konkursā var dot skaidru un paliekošu ieguvumu visām kandidātpilsētām. Par to ir atbildīgas galvenokārt pilsētas varas iestādes un politiskā vadība.

Šajā sadaļā ir uzskaitītas visas atlases kritēriju kategorijas un sniegti norādījumi, kuru pamatā ir jaunākā Eiropas kultūras galvaspilsētu pieredze un žūrijas ziņojumi. Lēmumā ir skaidri norādīti faktori, kas ir jāņem vērā saistībā ar katru atlases kritēriju kategoriju; šie faktori turpmāk norādīti slīprakstā.

Lai gan kandidātpilsētām ir jāievēro noteiktie atlases kritēriji, tās vienlaikus ir aicinātas likt lietā izdomu un radošās spējas, lai veidotu savu redzējumu par Eiropas kultūras galvaspilsētas ideju.

A. Ieguldījums ilgtermiņa kultūras stratēģijā

- *Pieteikuma iesniegšanas brīdī ir izstrādāta kandidātpilsētas kultūras stratēģija, kas aptver pasākumu „Eiropas kultūras galvaspilsēta” un ietver plānus, kā saglabāt kultūras pasākumu ilgtspēju pēc pasākuma norises gada beigām.*
- *Plāni kultūras un radošo nozaru spēju stiprināšanai, tostarp veidojot ilgtermiņa saiknes starp kultūras, ekonomikas un sociālajām nozarēm kandidātpilsētā.*
- *Pasākuma paredzamā ilgtermiņa ietekme uz kandidātpilsētu kultūras, sociālajā un ekonomikas jomā, tostarp ietekme uz pilsētas attīstību.*
- *Plāni, lai uzraudzītu un izvērtētu Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa ietekmi uz kandidātpilsētu un izplatītu izvērtēšanas rezultātus.*

Lai gan Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu piešķir tikai uz vienu gadu un jau nākamajā gadā stafeti pārņem citas pilsētas, kurām tāpat piešķirts Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss, šo pasākumu nevajadzētu uzskatīt par vienreizēju notikumu, kas turklāt ilgst tikai vienu gadu. Pasākuma programmai ir jā sākas agrāk, lai sagatavotos pasākuma norises gadam, un jābeidzas pēc pasākuma gada beigām, lai nodrošinātu to, ka pasākumam ir paliekoša ilgtermiņa ietekme.

Veiksmīgākās Eiropas kultūras galvaspilsētas ir izmantojušas tām piešķirto statusu, lai veicinātu pakāpeniskas pārmaiņas pilsētas kultūras attīstībā un vispārējā attīstībā, radot ilgtspējīgu ietekmi kultūras, ekonomikas un sociālajā jomā. Vislabākais veids, kā pilsēta var nodrošināt šā pasākuma ilgtermiņa ietekmi, ir iekļaut pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” norises gadu pilsētas vispārējā stratēģijā, jo īpaši veidojot un stiprinot saiknes starp kultūru, izglītību, tūrismu, teritoriālo plānošanu, sociālajiem pakalpojumiem utt. Kandidātpilsētām konkursa pieteikumā ir jānorāda sava kultūras un pilsētas attīstības stratēģija. Žūrija vērtē nevis šo stratēģiju piemērotību, bet gan atbilstību starp abām minētajām stratēģijām, piedāvāto kultūras programmu un pilsētas izvirzītajiem Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta mērķiem.

Pilsētas kultūras stratēģijā ir izklāstīts pilsētas redzējums, noteikti mērķi un veicamie pasākumi, kā arī norādīti atbilstošie termiņi. Pilsētas

kultūras stratēģija parasti ir plašāka nekā Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta mērķi. Kandidātpilsētām savā pieteikumā ir skaidri jānorāda, kuras no kultūras stratēģijā izvirzītajām prioritātēm tās vēlas sasniegt, īstenojot Eiropas kultūras galvaspilsētas projektu.

Lūk, daži neseni piemēri:

„Mons 2015”. Monsas reģionā darbojas daudzi digitālās uzņēmējdarbības uzņēmumi. Tāpēc Monsas Eiropas kultūras galvaspilsētas programmas vadmotīvs bija „Kur satiekas kultūra un tehnoloģijas” („Where culture meets technology”) un programmā bija ietverti daudzi digitāli projekti, piemēram, „Metro IT Europa”, kas būtībā bija virtuāls pilsētas metro tūristiem un kultūras darbiniekiem. Projekta „Café Europa” pamatā bija augošs Eiropas pilsētu tīkls digitālai informācijas apmaiņai par kultūras un Eiropas jautājumiem.

„Pilsen 2015”. Pilzenes (Pilsen) īstenotās programmas vadmotīvs bija „Atveriet!” („Open Up”), un tās mērķis bija veicināt pilsētas iedzīvotāju atvērtību. Programmā liela uzmanība tika veltīta iedzīvotāju attieksmes un uzvedības maiņai.

„Aarhus 2017”. Visbeidzot Orhūsas (Aarhus) kultūras programmas vadmotīvs „pārdomāt” („re-think”) atbilst pilsētas stratēģijai, kuras mērķis ir pārdomāt un pārveidot kultūrvidi un pilsētvidi saistībā ar pilsētas paplašināšanos nākamo desmit gadu laikā.

Mērķi. Kandidātpilsētām ir skaidri jāapzinās, ko tās vēlas sasniegt, rīkojot pasākumu „Eiropas kultūras galvaspilsēta”. Nav vienotu priekšrakstu par to, kādi mērķi kandidātpilsētām būtu jāizvirza, jo katrai pilsētai ir savas iespējas un problēmas un attiecīgi katrs Eiropas kultūras galvaspilsētas projekts ir citāds. Izvirzītajiem mērķiem būtu jābūt saistītiem gan ar vietējām prioritātēm, gan ar pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” kritērijiem. Skaidri mērķi liecina par pareizu plānošanu, būtiski atvieglo pasākuma pārvaldību un veicina sabiedrisko pārskatatbildību. Kā norādīts iepriekš, kandidātpilsētas savos pieteikumos uzsver saistību starp Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta mērķiem un vispārējo kultūras un pilsētas attīstības stratēģiju.

Ņemot vērā Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta mērķus, ir jānosaka skaidri, piemēroti un izmērāmi ietekmes rādītāji. Šie ietekmes rādītāji ir nepieciešami, lai sekotu projekta virzībai un novērtētu pasākuma rezultātus (skat. turpmākos punktus).

Uzraudzība. Katrai Eiropas kultūras galvaspilsētai jau pašā sākumā ir

jāievieš atbilstoša uzraudzības procedūra, lai uzlabotu rezultātus un palīdzētu sasniegt pasākuma norises gadam izvirzītos mērķus. Šāda procedūra ļauj projekta vadībai gan četrus gadus ilgajā sagatavošanās posmā, gan pasākuma norises gadā un arī vēlāk sekot tam, vai un kā tiek sasniegti izvirzītie mērķi. Bāzes dati būtu jānosaka vēlākais gadā pēc pilsētas izraudzīšanas.

Būtu jāparedz gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi rādītāji.

Vērtēšana. Eiropas kultūras galvaspilsētām pēc pasākuma norises gada ir jānovērtē pasākuma ietekme kultūras, ekonomikas un sociālajā jomā (tostarp ietekme uz pilsētas attīstību). Novērtējuma ziņojums 12 mēnešu laikā pēc pasākuma norises gada beigām ir jānosūta Eiropas Komisijai. Lai novērtējums būtu efektīvs, tas jāveic, pamatojoties uz mērķiem, kas ir izvirzīti pieteikumā Eiropas kultūras galvaspilsētas atlases procesa sākumā. Komisija sagatavo un publisko attiecīgas pamatnostādnes (atsauci uz šo dokumentu skat. turpmāk sadaļā „Ziņojumi par Eiropas kultūras galvaspilsētu programmām un programmu novērtējumi”).

Priekšatlases posmā kandidātpilsētām ir tikai īsumā jāraksturo plānotie uzraudzības un novērtēšanas pasākumi; sagatavojot galīgās atlases pieteikumu, šie plāni ir jāpapildina un jāprecizē.

B. Kultūras un mākslas saturs

- *Skaidrs un saskaņots kultūras programmas mākslinieciskais redzējums un stratēģija.*
- *Vietējo mākslinieku un kultūras organizāciju iesaistīšana kultūras programmas veidošanā un īstenošanā.*
- *Piedāvāto pasākumu klāsts un daudzveidība un to vispārējā mākslinieciskā kvalitāte.*
- *Spēja vietējo kultūras mantojumu un tradicionālās mākslas formas apvienot ar jaunām, novatoriskām un eksperimentālām kultūras izpausmēm.*

Pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta” pirmām kārtām ir mūsdienīgs, dinamisks „kultūras” projekts. Programmai, kas tiek īpaši izstrādāta pasākuma norises gadam, ir jābūt mākslinieciski un kulturāli

augstvērtīgai. Tas vienlīdz attiecas gan uz līdzdalības mākslas projektiem, gan uz tradicionālākiem mākslas pasākumiem. Eiropas kultūras galvaspilsētu programmas parasti aptver dažādas mākslas formas. Līdzās elitāriem kultūras notikumiem tajās ir paredzēti arī populārās kultūras pasākumi. Programmās ir ievērots līdzsvars starp maksas un bezmaksas pasākumiem un pasākumiem, ko rīko visdažādākās organizācijas, sākot ar lieliem un respektabliem kultūras pakalpojumu sniedzējiem un beidzot ar nelielām kopienas mēroga NVO, kuru rīkotie pasākumi atspoguļo pieaugošo tendenci radoši risināt pilsētvides un sociālos jautājumus. Programmas māksliniecisķajam redzējumam un stratēģijai ir jāietver Eiropas dimensija un jāatbilst mērķiem, ko kandidātpilsēta ir izvirzījusi pasākuma norises gadam. Minētajam redzējumam un stratēģijai ir jāatspoguļojas ne tikai visos kultūras programmas pasākumos, bet arī visās ar to saistītajās darbībās, sevišķi tirgvedībā un komunikācijā.

Eiropas kultūras galvaspilsētas savu stratēģisko redzējumu parasti īsteno vairākos virzienus, tiesa, pārāk daudzi darbības virzieni var samulsināt kultūras pasākumu auditoriju.

Pieteikumā norādītajai informācijai par piedāvātajiem projektiem būtu jābūt pietiekami plašai, lai žūrija varētu novērtēt programmas un tās pamatā esošā māksliniecisķā redzējuma atbilstību stratēģijai un izvirzītajiem mērķiem.

Tomēr priekšatlases posmā un galīgās atlases posmā sniedzamās informācijas detalizācijas pakāpe atšķiras.

Priekšatlases posmā kandidātpilsētām ir vispārīgi jāapraksta pasākuma norises gada kultūras programmas struktūra, galveno uzmanību pievēršot vispārējam stratēģisķajam māksliniecisķajam redzējumam un pasākuma koncepcijai.

Galīgās atlases posmā kandidātpilsētām ir jāsniedz daudz precīzāka informācija par kultūras programmu un galvenajiem projektiem, kā arī par sadarbības partneriem, nošķirot tos partnerus, kuri ir izrādījuši nepārprotamu interesi par sadarbību, un tos, kuri tobrīd vēl ir tikai iespējamie vai varbūtējie partneri. Kandidātpilsētām ir skaidri jānorāda, kā pasākuma kultūras programma un tajā paredzētie projekti ir saistīti ar vispārējo stratēģisķo māksliniecisķo redzējumu un pasākuma koncepciju. Visbeidzot būtu jānorāda aptuvens programmā paredzēto projektu budžets, lai žūrija varētu gūt priekšstatu par šo projektu samēru un vietu kultūras programmā.

Jāņem vērā, ka žūrija un Eiropas Komisija pieteikumā norādīto kultūras programmu izmanto arī uzraudzības posmā (skat. turpmāk).

Līdzās programmas saturam kandidātpilsētām ir jānorāda arī tas, kā dažādo pasākumu koncepcijas izstrādē, sagatavošanā un īstenošanā ir iesaistīti un arī turpmāk tiks iesaistīti vietējie mākslinieki un radošās personības.

Pieredze rāda, ka pilsētas vēsture, tās būtība, vēstures un kultūras mantojums un kultūras vide var būt ļoti labs sākumpunkts, veidojot pasākuma kultūras programmu. Tiesa, daudzas Eiropas kultūras galvaspilsētas vēlas arī paplašināt un modernizēt pilsētas kultūras piedāvājumu. Nesen publicētajos ziņojumos žūrija ir lūgusi informāciju par Eiropas kultūras galvaspilsētas māksliniecisko digitālo stratēģiju.

C. Eiropas dimensija

- *Tādu pasākumu apjoms un kvalitāte, kuru mērķis ir popularizēt Eiropas kultūru daudzveidību, veicināt kultūru dialogu un vairo Eiropas iedzīvotāju savstarpējo sapratni.*
- *Tādu pasākumu apjoms un kvalitāte, kuru mērķis ir uzsvērt Eiropas kultūru, kultūras mantojuma un vēstures kopīgos aspektus, kā arī pievērst uzmanību Eiropas integrācijai un citiem aktuāliem Eiropas jautājumiem.*
- *Tādu pasākumu apjoms un kvalitāte, kuros piedalās Eiropas mākslinieki vai kas tiek īstenoti starptautisku partnerattiecību ietvaros vai sadarbībā ar citu valstu kultūras pakalpojumu sniedzējiem vai pilsētām, tostarp pilsētām, kurām ir piešķirts Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss.*
- *Stratēģija plašas Eiropas un starptautiskās sabiedrības intereses piesaistīšanai.*

Eiropas kultūras galvaspilsētas programmas pamatā ir pasākuma Eiropas dimensija. Eiropas dimensija garantē to, ka Eiropas kultūras galvaspilsētas projekts ir starptautisks notikums, nevis tikai vietējas nozīmes pasākums. Tas, ka attiecīgā pilsēta atrodas Eiropā, tas, ka pilsētā norit aktīva kultūras dzīve, tostarp notiek starptautiski pasākumi, vai tas, ka pilsēta ir multikulturāla, pats par sevi nepierāda, ka piedāvātajai programmai piemīt Eiropas dimensija. Programmas kopējai koncepcijai ir jābūt eiropeiskai; Eiropas dimensijai ir jāatspoguļojas ne tikai programmas kultūras un mākslas saturā, bet arī Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta mērķos un atbilstošajos ietekmes rādītājos.

Eiropas dimensija būtībā ir divvirzienu jēdziens, jo tā attiecas gan uz Eiropas kultūras galvaspilsētas iedzīvotājiem, gan uz plašāku Eiropas un starptautisko sabiedrību.

Eiropas kultūras galvaspilsētai ir jācenšas uzlabot pilsētas iedzīvotāju informētību un izpratni par Eiropas kultūru bagātību un daudzveidību un par Eiropas kultūru kopīgajiem aspektiem. Īstenojot kultūras projektus un rīkojot citus pasākumus, ir jāveido ciešākas saiknes starp Eiropas kultūras galvaspilsētu un tās iedzīvotājiem un citu valstu pilsētām un iedzīvotājiem.

Eiropas kultūras galvaspilsēta no valsts mēroga kultūras pilsētas galvenokārt atšķiras tieši ar to, ka tiek pievērsta uzmanība citām kultūrām: Eiropas kultūras galvaspilsētas statuss ļauj pilsētai un tās iedzīvotājiem atklāti mācīties no citu valstu un pilsētu pieredzes.

Pasākuma Eiropas dimensija ļauj pilsētām uz vietējiem apstākļiem vai problēmām paraudzīties plašākā Eiropas kontekstā. Tā ir iespēja pētīt saikni starp vietējo kultūru un citām Eiropas kultūrām, starp vietējām vērtībām un Eiropas kopējām vērtībām. Pilsētas kultūras darbiniekiem un kultūras pakalpojumu sniedzējiem pasākuma Eiropas dimensija ļauj veidot jaunas, ilgstošas partnerattiecības ar kolēģiem no citām valstīm, veidojot kopražojumus, organizējot kopīgas izstādes, piedaloties konferencēs un sociālās tīklošanās pasākumos, kā arī sadarbojoties ar viesmāksliniekiem. Pēdējos gados Eiropas kultūras galvaspilsētas vairāk nekā pusi projektu ir īstenojušas sadarbībā ar Eiropas vai starptautiskajiem partneriem.

Visbeidzot pasākuma Eiropas dimensija nozīmē to, ka piedāvātajai programmai ir jābūt pietiekami kvalitatīvai, lai klātienē un arvien biežāk arī internetā piesaistītu starptautisku auditoriju.

Sadarbība ar citām Eiropas kultūras galvaspilsētām. Pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta” vienlaikus notiek divās pilsētās (katru

trešo gadu – trīs pilsētās). Šīs pilsētas ir aicinātas sadarboties. Pilsētas var savstarpēji vienoties par dažādiem sadarbības projektiem. Šāda sadarbība ir ļoti būtisks elements, kas liecina par Eiropas kultūras galvaspilsētas programmas „eiropiskumu”. Daudzas Eiropas kultūras galvaspilsētas izstrādā projektus arī sadarbībā ar bijušajām un nākamajām Eiropas kultūras galvaspilsētām.

Jāņem vērā, ka galīgās atlases pieteikumā ir jāsniedz daudz plašāka informācija par piedāvātās programmas Eiropas dimensiju nekā priekšatlases pieteikumā.

Lūk, daži neseni piemēri tam, kā pilsētas pasākuma programmā ir iekļāvušas Eiropas dimensiju:

„Umeå 2014”. *Ūmeo (Umeå) kultūras programmas pamatā bija Skandināvijas ziemeļu reģionu pirmiedzīvotāju sāmu kalendārs.*

„Rīga 2014”. *Programmas ietvaros notika izstāde „Dzintars mūsdienu laikmetīgajās mākslas rotās”. Dzintars bija pirmā prece, kas mūsu ēras 1. gadsimtā no Baltijas tika eksportēta uz pārējo Eiropu.*

„Leeuwarden 2018” un „Donostia San Sebastian 2016”. *Gan Leuwardena (Leeuwarden), gan Donostija-Sansevastjana pievērsās retāk izmantoto valodu (attiecīgi frīzu un basku valodas) nozīmei Eiropā un īstenoja projektus sadarbībā ar citām līdzīgām Eiropas pilsētām.*

„Donostia San Sebastian 2016”. *Donostijas-Sansevastjanas programmas vadmotīvs bija „Kultūra līdzāspastāvēšanai” („Culture for Coexistence”), kas atspoguļoja ne tikai pilsētas vēlmi sadziedēt pagātnes rētas, bet arī pilsētas iedzīvotāju māku sadzīvot sabiedrībā, kas vēsturiski ir bijusi sašķelta.*

„Rijeka 2020”. *Rijeka (Rijeka) pievērsīsies trim galvenajiem jautājumiem – ūdenim, nodarbinātībai un migrācijai –, kas nenoliedzami ir aktuāli visā Eiropā.*

„Timisoara 2021”. *Timišoara (Timișoara) plāno vairāk nekā 75 % programmā paredzēto projektu īstenot sadarbībā ar partneriem no citām Eiropas valstīm.*

D. Sabiedrības iesaistīšana

- Vietējo iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana

pieteikuma sagatavošanā un pasākuma īstenošanā.

- *Jaunu un ilgtspējīgu iespēju radīšana, lai dažādas iedzīvotāju grupas, jo īpaši jaunieši un brīvprātīgie, kā arī nelabvēlīgā situācijā esošas un sociāli atstumtas iedzīvotāju grupas, tostarp minoritātes, varētu apmeklēt kultūras pasākumus un tajos piedalīties, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai minētie pasākumi būtu pieejami veciem cilvēkiem un cilvēkiem ar invaliditāti.*
- *Vispārējā stratēģija plašākas auditorijas piesaistīšanai, un jo īpaši sasaiste ar izglītību un izglītības iestāžu līdzdalība pasākuma īstenošanā.*

Par pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” izdošanos vai neizdošanos un katrā ziņā par vienu no pasākuma ilgtermiņa ietekmes būtiskākajiem aspektiem var spriest pēc tā, cik plaša un aktīva ir bijusi pilsētas iedzīvotāju līdzdalība pasākuma īstenošanā. Pilsētas iedzīvotāji ir jāiesaista jau sagatavošanās posmā. Pēdējos gados Eiropas kultūras galvaspilsētas un kandidātpilsētas ir izsludinājušas ideju konkursus un sarīkojušas simtiem sanāksmju vai semināru, lai tiktos ar iedzīvotājiem un uzklautu viņu viedokli par iespējamo programmu, kā arī pasākuma vispārējo redzējumu un koncepciju. Ir svarīgi panākt to, lai pilsētas iedzīvotāji ne tikai vērotu kultūras pasākumus, bet arī paši tajos aktīvi iesaistītos.

Komandas, kas sagatavo konkursa pieteikumus, apzināti cenšas iesaistīt tos pilsētas iedzīvotājus, kuri parasti nepiedalās pilsētas kultūras dzīvē, un uzrunāt tos, kuri dzīvo pilsētas nomalēs, vai arī nodrošināt paralēlu kultūras telpu. Jebkurā gadījumā mērķis ir panākt iedzīvotāju līdzdalību.

Katrai kandidātpilsētai ir savas prioritātes un jautājumi, kuriem tā vēlas pievērst īpašu uzmanību; minētās prioritātes tiek apzinātas un formulētas, sagatavojot un īstenojot pasākumu. Daudzos gadījumos sadarbība ar pilsētas iedzīvotājiem maina pilsētas kultūras pakalpojumu sniedzēju uzskatus (viens no auditorijas piesaistīšanas aspektiem).

Eiropas kultūras galvaspilsētas pasākuma īstenošanā arvien biežāk iesaista brīvprātīgos. Ir svarīgi nošķirt algotus darbiniekus un stažierus, un brīvprātīgos. Efektīva brīvprātīgā darba programma var būtiski palielināt iedzīvotāju iesaisti Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta īstenošanā, vairojot pilsētas iedzīvotāju piederības sajūtu un līdzatbildību par pasākuma ilgtermiņa rezultātiem.

Mūsdienās ir ierasts, ka Eiropas kultūras galvaspilsētas projektus īsteno sadarbībā ar skolām, augstskolām, jauniešu grupām un dažādām pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

E. Pārvaldība

- *Līdzekļu piesaistīšanas stratēģijas un ierosinātā budžeta īstenošanas iespējas, kas attiecīgā gadījumā ietver plānus lūgt finansiālu atbalstu no Eiropas Savienības programmām un fondiem un paredz līdzekļus sagatavošanās posmam, pasākuma norises gadam, novērtēšanai un pasākumiem, kam ir ilgtermiņa ietekme, kā arī neparedzētu izdevumu plānošanai.*
- *Plānotā pārvaldības un izpildes struktūra pasākuma īstenošanai, kas cita starpā paredz pienācīgas sadarbības nodrošināšanu starp vietējām iestādēm un izpildes struktūru, tostarp pasākuma radošo komandu.*
- *Pasākuma ģenerāldirektora un mākslinieciskā vadītāja iecelšanas procedūra un viņu darbības jomas.*
- *Tirgvedības un komunikācijas stratēģija ir pietiekami vispusīga, un tajā tiek uzsvērts, ka Eiropas kultūras galvaspilsētas statusa piešķiršana ir Eiropas Savienības pasākums.*
- *Izpildes struktūras darbiniekiem ir atbilstošas iemaņas un pieredze, lai plānotu, vadītu un īstenotu pasākuma norises gada kultūras programmu.*

Finansējums. Eiropas kultūras galvaspilsētu budžets var būt ļoti atšķirīgs; pēdējā laikā Eiropas kultūras galvaspilsētu programmas (neskaitot celtniecības un infrastruktūras projektu izmaksas) ir izmaksājušas no 20 miljoniem EUR līdz vairāk nekā 100 miljoniem EUR.

Konkursa posmā nav iespējams precīzi paredzēt nākotnes finansējuma avotus. Pieteikumā ir jānorāda reālistisks budžets un jāsniedz pietiekami plaša informācija par katru budžeta pozīciju, lai būtu iespējams novērtēt budžeta prognožu ticamību.

Forma, kādā ir sniedzama finanšu informācija, ir norādīta anketā, kas ir pievienota uzaicinājumam iesniegt pieteikumus. Anketā ir jānorāda plānotie

ieņēmumi no:

- valsts iestāžu finansējuma (pilsētas, reģionālā un valsts līmenī);
- privātā sektora finansējuma;
- citiem finansējuma avotiem (jo īpaši no biļešu tirdzniecības un kolektīvās finansēšanas projektiem);
- Eiropas Savienības programmām (neskaitot Melīnas Merkuri balvu).

Kandidātpilsētām un jo sevišķi Eiropas kultūras galvaspilsētām ir ļoti ieteicams izmantot visas iespējas, ko sniedz dalība citās Eiropas Savienības programmās. Pašreizējās programmas ir spēkā līdz 2020. gadam. Lūk, dažas no Eiropas Savienības finansējuma programmām:

programma „Radošā Eiropa” (atbalsts kultūrai un radošajām nozarēm)
http://ec.europa.eu/culture/creative-europe/index_en.htm

Eiropas strukturālie un investīciju (ESI) fondi (atbalsts reģioniem un pilsētām) http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_lv.cfm

programma „Erasmus +” (atbalsts izglītībai, mācībām, jaunatnei un sportam)
https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_lv

programma „Apvārsnis 2020” (atbalsts pētniecībai un inovācijai)
<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en>

programma „COSME” (atbalsts Eiropas Savienības uzņēmumu un MVU konkurētspējai un ilgtspējai un uzņēmējdarbības kultūras veicināšana)
http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments (cita starpā atbalsts Eiropas digitālo tīklu kultūrai)
<http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/connecting-europe-facility>

Organizatoriskā struktūra un pārvaldība. Pieredze rāda, ka pārvaldības struktūra ir viens no izšķirošajiem faktoriem, no kuriem ir atkarīga pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” izdošanās vai neizdošanās.

Atkarībā no vietējiem tiesību aktiem un ierastās prakses Eiropas kultūras galvaspilsētas pēdējos gados pasākuma pārvaldībai ir izmantojušas dažādas juridiskās formas: fondus, asociācijas, sabiedriskās institūcijas, pilsētas domes departamentus utt. Turpmāk ir norādīti būtiskākie faktori, kas ir jāņem vērā neatkarīgi no izvēlētajā pieejas.

- Jau no paša sākuma ir jāapzinās, ka pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsēta” īstenošanai ir nepieciešami **augsti kvalificēti vadītāji** visos vadības līmeņos. Iespējams, ka pilsētā jau ir šādi vadītāji; ja tā nav, vadītājus var pieaicināt vai sagatavot, rīkojot attiecīgas mācības. Tas vienlīdz attiecas gan uz pilsētas kultūras pārvaldību, gan uz pasākuma organizatoru darbu.
- Pārvaldības struktūras stabilitāte: valde, vadība, sadarbība ar pilsētas administratīvajiem departamentiem.
- Komandas stabilitāte: izpildes struktūras personāla nemainība ir būtisks priekšnoteikums tam, lai pasākums izdotos, tomēr atsevišķas personāla izmaiņas var būt vajadzīgas, jo dažādos pasākuma posmos – konkursa posmā, sagatavošanās posmā un pasākuma īstenošanas posmā – ir vajadzīgas atšķirīgas prasmes.
- Spēju veidošana: Eiropas kultūras galvaspilsētas aizvien biežāk paredz spēju veidošanas programmas saviem darbiniekiem, kultūras pakalpojumu sniedzējiem un citām ieinteresētajām personām, lai palīdzētu radīt un organizēt jaunus kultūras pasākumus, rast starptautiskus partnerus un nodrošināt tirgvedību un saziņu.
- Neatkarība no partiju politiskā procesa (saskaņā ar neatkarīgiem ziņojumiem par Eiropas kultūras galvaspilsētām, kuras nav sasniegušas vēlamos rezultātus, galvenais iemesls tam ir bijusi pārāk liela politiskā iejaukšanās visos ar pasākuma īstenošanu saistītajos jautājumos). Poliņķi var darboties valdē, taču tikai stratēģiskās plānošanas, nevis izpildes līmenī.
- Pasākuma ģenerāldirektoru/izpilddirektoru un māksliniecisķo vadītāju izvēlas konkursa sākumā. Atklāts konkurss padara šo procesu pārredzamāķu.
- Māksliniecisķajam vadītāķam kultūras un mākslas programmas veidošanā ir dota radošā brīvība ar nosacījumi, ka programma tiek veidota atbilstoši konkursa pieteikumam un paredzētajam finansēķjumam.
- Pāreķas posms pēc pasākuma norises gada; saskaņā ar paraugpraksi un neatkarīgiem novērtēķjumiem pamata komandai būtu jāturpina strādāt vēl vismaz sešus mēnešus pēc pasākuma norises gada beigām.

- Skaidras pilnvaras budžeta un finanšu jomā un skaidra ārējās revīzijas kārtība.

Tirgvedība un komunikācija. Tirgvedībai un komunikācijai ir ļoti liela nozīme. Mūsdienās tirgvedība un komunikācija arvien biežāk notiek tiešsaistē. Pieteikumā būtu jāsniedz vispārīga informācija par tirgvedības un komunikācijas stratēģiju un tās mērķiem. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš Eiropas kultūras galvaspilsētas intelektuālajam īpašumam. Pasākuma organizatoriem būtu cieši jāsadarbojas ar pilsētas pašvaldības tūrisma un tirgvedības departamentu (un nacionālo tūrisma organizāciju).

Zīmolvedība. Katrai Eiropas kultūras galvaspilsētai ir savs zīmols un sava zīmolvedības stratēģija. Eiropas kultūras galvaspilsētām ir jā rūpējas par to, lai līdzās pilsētas zīmolam tiktu pienācīgi izcelts arī pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” zīmols. Norādījumi par pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” logotipa izmantošanu ir iekļauti dokumentā, kuru izraudzītās pilsētas tiek aicinātas parakstīt, noslēdzot vienošanos ar Eiropas Komisiju (skat. turpmāk sadaļu par uzraudzību). Eiropas kultūras galvaspilsētām būtu pienācīgi jāpopularizē pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” zīmols un tā vēsture.

Situācijas, kurās Eiropas kultūras galvaspilsētas var īpaši izcelt to, ka pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” ir Eiropas Savienības iniciatīva

- Atklāšanas un noslēguma ceremonija. Daudzas Eiropas kultūras galvaspilsētas atklāšanas un noslēguma ceremonijā paredz arī simbolisku stafetes pārņemšanu, kurā piedalās iepriekšējā/nākamā gada kultūras galvaspilsētu pārstāvji. Parasti tiek ielūgtas arī Eiropas Savienības augstākās amatpersonas (piemēram, Eiropas Komisijas priekšsēdētājs, Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs, kultūras komisārs utt.).
- Debates ar Eiropas Savienības līderiem par Eiropas jautājumiem.
- Eiropas diena (9. maijs). Eiropas kultūras galvaspilsētām bieži vien ir vadošā loma Eiropas dienas svinībās.
- Plašsaziņas līdzekļi. Plašsaziņas līdzekļiem ir jābūt informētiem par to, ka pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” ir Eiropas Savienības iniciatīva.
- Melīnas Merkuri balvas saņemšana (ja balva tiek piešķirta) ir labs iemesls sarīkot sabiedrisko attiecību pasākumu.

F. Spēja īstenot pasākumu

- *Pieteikumam ir plašs un spēcīgs politiskais atbalsts, un attiecīgās vietējās, reģionālās un valsts iestādes ir stingri apņēmušās atbalstīt pasākuma īstenošanu.*
- *Kandidātpilsētā ir vai arī tiks ierīkota pasākuma īstenošanai piemērota un ilgtspējīga infrastruktūra.*

Kandidātpilsētai ir jāpierāda, ka tā spēj īstenot tik sarežģītu un plašu kultūras programmu kā pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta”. Pieredze rāda, ka pastāv vairāki būtiski panākumu faktori.

- **Dažādi politiskie spēki ir apliecinājuši ilgtermiņa politisko apņemšanos pastāvīgi atbalstīt projekta īstenošanu.** Daudzās Eiropas kultūras galvaspilsētās septiņu gadu laikā starp piedāvājuma iesniegšanu un pasākuma norises gada beigām paspēj nomainīties politiskā vadība. Tāpēc ir svarīgi, lai visi politiskie spēki (pilsētas, reģionālā un valsts līmenī) vienotos, ka pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta” ir politiski neitrāls pasākums, kas tiek īstenots pilsētas interesēs. Novērtējuma ziņojumos arvien tiek norādīts uz problēmām, ko ir izraisījusi politiskā nestabilitāte.
- **Starp Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta vadību un dažādiem pilsētas pašvaldības departamentiem pastāv cieša sadarbība.** Pilsētas pašvaldībai ir jāpiešķir projekta vadībai skaidri noteiktas pilnvaras un jādod tai skaidri uzdevumi. Cieša sadarbība ir nepieciešama ne tikai sagatavošanās posmā un pasākuma norises gadā, bet arī vēlāk pārejas posmā, lai nodrošinātu pasākuma ilgtermiņa ietekmi (skat. arī sadaļu par pārvaldību).
- Pilsētai ir jāspēj uzņemt plānoto **tūristu un apmeklētāju** skaitu. Tas attiecas ne tikai uz viesnīcu ietilpību, transporta ceļiem u. tml., bet arī uz sociālajām prasmēm, piemēram, svešvalodu zināšanām, un uz viesmīlības un viesu uzņemšanas programmu kvalitāti (gan publiskajā, gan privātajā sektorā).

- Daudzas kandidātpilsētas piedāvā programmas, kurās ir paredzēts pilsētā īstenot **lielus infrastruktūras projektus**. Šie projekti lielākoties ir būtiski tad, ja tie tieši ietekmē Eiropas kultūras galvaspilsētas programmu un tās norisi. Piemēri:

„Marseilles-Provence 2013”. Būtiskie ieguldījumi Marseļas Vecās ostas (Vieux Port) atjaunošanā nebija paredzēti Eiropas kultūras galvaspilsētas projektā; atjaunošanas darbi būtu notikuši jebkurā gadījumā, taču tie deva impulsu pilsētas dalībai Eiropas kultūras galvaspilsētas atlases konkursā. Jaunie muzeji un kultūras centri bija iekļauti Eiropas kultūras galvaspilsētas atlases konkursa pieteikumā (tiesa, šie muzeji un centri neatradās projekta organizatoru pārziņā).

„Pilsen 2015”. Pilzene Eiropas kultūras galvaspilsētas programmā cita starpā iekļāva kādas industriālās ēkas renovāciju un pārveidošanu par radošo centru. Jaunais centrs ir viens no pilsētas lielākajiem ilgtermiņa ieguvumiem.

- Infrastruktūras un celtniecības projektu (jaunu teātru utt.) budžets un pārvaldība parasti neietilpst Eiropas kultūras galvaspilsētas budžetā vai atbildības jomā.
- Priekšatlases posmā informācija par pilsētattīstības un infrastruktūras programmām, kultūras mantojuma restaurācijas projektiem un jauniem kultūras objektiem ir noderīga, lai izprastu pieteikuma pamatojumu un kontekstu. Galīgās atlases posmā galvenā uzmanība tiek pievērsta tiem ieguldījumu projektiem, kas tieši ietekmē programmā paredzēto pasākumu norisi. Runājot par šiem ieguldījumu projektiem, kandidātpilsētām būtu jānorāda reālistisks projektu īstenošanas grafiks un budžets.

Atlase un Eiropas kultūras galvaspilsētas izraudzīšana

Attiecīgās valsts iestādes publicētajā uzaicinājumā iesniegt pieteikumus un procedūras noteikumos ir izklāstīti atlases noteikumi un kritēriji un

aprakstītas attiecīgās administratīvās procedūras. Uzaicinājumam iesniegt pieteikumus ir pievienota atlases anketa, kas sagatavota, izmantojot Eiropas Komisijas piedāvāto paraugu (paraugs ir pieejams Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. saiti dokumenta beigās). Uzaicinājumā ir norādīti pieteikumu iesniegšanas termiņi un sīki aprakstīta pieteikumu iesniegšanas kārtība.

Uzaicinājumus iesniegt pieteikumus parasti publicē sešus gadus pirms pasākuma norises gada (piemēram, 2014. gada beigās, ja pasākums notiks 2021. gadā, 2015. gada beigās, ja pasākums notiks 2022. gadā, utt.). Procedūras noteikumus parasti publicē drīz pēc tam, kad ir publicēts uzaicinājums iesniegt pieteikumus.

Atlase notiek divās kārtās, proti, notiek kandidātpilsētu priekšatlase un galīgā atlase. Šāda divpakāpju atlases procedūra tiek ievērota arī tad, ja konkursā piedalās tikai viena kandidātpilsēta.

Atlases pamatā ir kandidātpilsētu iesniegtās „pieteikuma veidlapas” jeb, vienkāršāk sakot, „pieteikumi”.

Pieteikumos ir norādīti kandidātpilsētu mērķi, kultūras programma, finanšu plāni, pārvaldības struktūra utt. Pieteikumu pamatā ir Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē atrodamā anketa. Pieteikumā norādītā informācija ir sakārtota atbilstoši sešām atlases kritēriju kategorijām, kas ir norādītas iepriekš.

Kandidātpilsētas savus pieteikumus sagatavo un iesniedz saskaņā ar noteikumiem, kas ir norādīti uzaicinājumā iesniegt pieteikumus.

Priekšatlases posmā kandidātpilsētas iepazīstina žūriju ar savu piedāvājumu un atbild uz žūrijas locekļu jautājumiem. Priekšatlases sanāksmē kā novērotāji piedalās attiecīgās valsts iestādes un Eiropas Komisijas pārstāvji, kuri seko tam, lai tiktu ievēroti noteikumi. Valsts iestādes un Eiropas Komisijas pārstāvji sanāksmē piedalās tikai kā novērotāji un neiesaistās žūrijas apspriedēs.

Sanāksmes beigās žūrija paziņo, kuras kandidātpilsētas tā iesaka iekļaut nākamajā atlases kārtā. Konkrēts atlasāmo pilsētu skaits nav noteikts. Žūrija savā ziņojumā cita starpā sniedz ieteikumus atlasītajām kandidātpilsētām.

Attiecīgā valsts iestāde oficiāli apstiprina žūrijas ieteikumus un uzaicina atlasītās pilsētas piedalīties galīgajā atlasē.

Kandidātpilsētām tiek doti septiņi līdz astoņi mēneši pieteikumu pārstrādāšanai. Šajā posmā kandidātpilsētām ir jāsniedz daudz plašāka

informācija, jo īpaši par piedāvāto kultūras programmu, pasākuma Eiropas dimensiju un finansēm.

Galīgā atlase norit tāpat kā priekšatlase (proti, kandidātpilsētas iesniedz pārstrādātos pieteikumus, iepazīstina ar tiem konkursa žūriju un atbild uz žūrijas jautājumiem). Ir tikai viena būtiska atšķirība.

Neilgi pirms galīgās atlases sanāksmes žūrijas pārstāvji un jau minētie novērotāji var apmeklēt visas atlasītās pilsētas. Vizītes programmu sagatavo attiecīgā kandidātpilsēta. Žūrijas pārstāvji informē žūriju par notikušo vizīti.

Vērtējot kandidātpilsētu pieteikumus un pieņemot lēmumus, žūrija ņem vērā to, kā kandidātpilsēta ir izpildījusi visu sešu Lēmumā minēto kategoriju kritērijus. Lai pamatotu savus lēmumus, žūrija izmanto gan kandidātpilsētu pieteikumus, gan prezentācijas un atbildes uz uzdotajiem jautājumiem.

Sanāksmes beigās žūrija paziņo, kurai kandidātpilsētai tā iesaka piešķirt Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu. Atlases ziņojumā žūrija sniedz ieteikumus attiecīgajai pilsētai.

Eiropas kultūras galvaspilsētas izraudzīšana

Attiecīgā dalībvalsts iestāde oficiāli izraugās žūrijas ieteikto kandidātpilsētu, piešķir tai Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu un paziņo par to Eiropas Savienības iestādēm.

Eiropas Komisija divu mēnešu laikā pēc paziņojuma saņemšanas publicē izraudzīto pilsētu sarakstu Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī.

No šā brīža kandidātpilsēta var sevi dēvēt par Eiropas kultūras galvaspilsētu.

Uzraudzības posms

Eiropas kultūras galvaspilsētas tiek atlasītas un oficiāli izraudzītas četrus gadus pirms pasākuma norises gada. Tas ir ilgs laiks. Pieredze rāda, ka tik ilgs starplaiks ir nepieciešams, lai izplānotu un noorganizētu sarežģītu pasākumu. Atbildība, protams, ir jāuzņemas Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta pārvaldības un vadības struktūrai.

Arī žūrija ar Eiropas Komisijas atbalstu šo četrus gadu laikā piedalās pasākuma sagatavošanas procesā. Žūrijai un Eiropas Komisijai ir nerakstīts, taču svarīgs pienākums, proti, saglabāt pasākuma „Eiropas kultūras galvaspilsētas” reputāciju. Žūrijas un Eiropas Komisijas aktīva līdzdalība Eiropas kultūras galvaspilsētas sagatavošanās posmā jeb uzraudzības posmā ir ļoti būtisks faktors. Neatkarīgos Eiropas kultūras galvaspilsētas programmas novērtējumos ir uzsvērts, ka žūrijas nozīme šajā periodā arvien pieaug.

Uzraudzības posma sākumā pilsētas tiek aicinātas noslēgt vienošanos ar Eiropas Komisiju, kas attiecas uz laikposmu no pilsētas izraudzīšanas līdz pasākuma norises gada beigām. Šajā dokumentā ir precizētas attiecības starp izraudzīto pilsētu, žūriju un Eiropas Komisiju.

Saistībā ar minēto vienošanos Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta vadība tiek aicināta informēt Eiropas Komisiju (tādējādi informējot arī konkursa žūriju) par visiem būtiskajiem notikumiem, kas ir notikuši šajā laikā. Kā piemērus var minēt pārvaldības struktūras maiņu, augstākā līmeņa vadošo darbinieku iecelšanu amatā, finanšu izmaiņas, būtiskas programmas izmaiņas.

Žūrijas mērķi:

- atbalstīt Eiropas kultūras galvaspilsētas, sniedzot tām norādījumus un ieteikumus;
- sekot projekta virzībai un novērtēt sasniegtos rezultātus, ņemot vērā Eiropas kultūras galvaspilsētas pieteikumā norādītos mērķus un programmu un Lēmumā norādītos atlases kritērijus;
- sagatavot ieteikumu Eiropas Komisijai par Melīnas Merkuri naudas balvas piešķiršanu.

Rezumējot var teikt, ka žūrija šajā procesā darbojas kā „kritisks

draugs". Šajā posmā notiek trīs sanāksmes, kurās piedalās žūrija un Eiropas kultūras galvaspilsētas pārstāvji. Sanāksmes notiek:

- trīs gadus pirms pasākuma norises gada;
- astoņpadsmit mēnešus pirms pasākuma norises gada;
- divus mēnešus pirms pasākuma norises gada.

Visas trīs sanāksmes sasauc Eiropas Komisija.

Dažus mēnešus pirms katras sanāksmes Eiropas Komisija lūdz iesniegt progresa ziņojumu. Ziņojumā būtu jānorāda aktuālā informācija par sagatavošanās darbiem, pārvaldību, vadību, programmas izstrādi, finansēm utt.

Uzraudzības pamatā ir Eiropas kultūras galvaspilsētas pieteikums. Pamatojoties uz pieteikumu, no visām kandidātpilsētām konkursā ir izraudzīta tikai viena. Tāpēc Eiropas kultūras galvaspilsētai iespēju robežās ir jāievēro saistības, ko tā ir uzņēmusies pieteikumu iesniegšanas posmā.

Žūrija apzinās, ka nav iespējams sešus līdz septiņus gadus pirms pasākuma norises detalizēti aprakstīt visus projektus. Pa šo laiku daudz kas var mainīties (sadarbības partneri, pieejamais finansējums utt.), taču pieteikumā norādītajam redzējumam un darbības virzienam ir jāpaliek nemainīgam. Žūrijas ieskatā visas izmaiņas ir skaidri jānorāda un par tām ir jāpaziņo uzraudzības sanāksmēs. Būtiskas atkāpes no pieteikumā norādītās informācijas pirms lēmumu pieņemšanas ir jāpārrunā ar žūriju, Eiropas Komisijai šajās pārrunās uzņemoties starpnieka lomu.

Sanāksmes dod iespēju apmainīties viedokļiem. Pēc katras sanāksmes žūrija sagatavo ziņojumu ar ieteikumiem Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta vadībai. Eiropas Komisija publicē attiecīgo ziņojumu.

Žūrija var lūgt iesniegt starpposma ziņojumus. Starpposma ziņojumi parasti attiecas uz konkrētiem jautājumiem, kas ir ierosināti uzraudzības sanāksmēs.

Papildus visam iepriekš minētajam žūrija šajā posmā var lūgt vienu vai divus žūrijas locekļus apmeklēt Eiropas kultūras galvaspilsētu un informēt žūriju par vizītes rezultātiem.

Melīnas Merkuri balva

Melīnas Merkuri balva ir apbalvojums, ko Eiropas Komisija piešķir visām Eiropas kultūras galvaspilsētām. Balvas piešķiršanas procedūrai ir divi posmi.

Saistībā ar Eiropas kultūras galvaspilsētas atlases konkursu Eiropas Komisija lemj par to, vai izraudzītajām pilsētām būtu piešķirama Melīnas Merkuri balva.

Naudas balvu (balvas apmērs pašlaik ir 1,5 miljoni EUR, un tā tiek finansēta no balvas piešķiršanas brīdī spēkā esošās Eiropas Savienības kultūras atbalsta programmas) izmaksā tikai tad, ja ir izpildīti izmaksas nosacījumi.

Trešajā uzraudzības sanāksmē žūrija lemj par to, vai ieteikt Eiropas Komisijai piešķirt Eiropas kultūras galvaspilsētai minēto naudas balvu.

Kritēriji, kas pilsētai jāizpilda, lai žūrija tai ieteiktu piešķirt balvu:

- laikposmā no pieteikuma iesniegšanas līdz pasākuma norises gadam nav būtiski mainījies redzējums, mērķi, stratēģija, programma un budžets;
- ir pienācīgi ievērota radošās komandas neatkarība;
- programmā ir saglabāta pietiekami ievērojama Eiropas dimensija;
- Eiropas kultūras galvaspilsētas tirgvedības un komunikācijas materiālos ir skaidri norādīts, ka pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsētas” ir Eiropas Savienības iniciatīva;
- tiek veikta pienācīga uzraudzība, un ir izstrādāts plāns pasākuma novērtēšanai.

Tāpat ir svarīgi, lai būtu paredzēta atbilstoša kārtība, kādā Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta organizatori nodod projekta ilgtermiņa rezultātus to pastāvīgajām pārvaldības struktūrām.

Ja Eiropas Komisija piekrīt žūrijas ieteikumam, naudas balva tiek izmaksāta pasākuma norises gada pirmajos mēnešos.

Vērtēšana

Katrai Eiropas kultūras galvaspilsētai ir jānovērtē pasākuma norises gada rezultāti. Novērtējuma ziņojums ir jā sagatavo un jānosūta Eiropas Komisijai līdz tā gada beigām, kas seko pasākuma norises gadam. Novērtējuma ziņojums tiek publicēts, lai citas kandidātpilsētas un Eiropas kultūras galvaspilsētas to varētu izmantot. Turklāt ziņojumu publicēšana veicina sabiedrisko pārskatatbildību.

Eiropas kultūras galvaspilsētas ir aicinātas ievērot Eiropas Komisijas sagatavotās pamatnostādnes (pamatnostādnes ir pieejamas Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. saiti dokumenta beigās). Novērtējumā būtu jāietver:

- standarta jomas, kas ir kopīgas visām Eiropas kultūras galvaspilsētām un ko attiecīgi var novērtēt, izmantojot vienus un tos pašu rādītājus. Šīs jomas atbilst konkursa atlases kritērijiem, tostarp kritērijiem, kas ir saistīti ar pasākuma finansējumu;
- jautājumi, kas ir būtiski konkrētajai Eiropas kultūras galvaspilsētai un atbilst mērķiem, ko Eiropas kultūras galvaspilsēta ir izvirzījusi pieteikumu iesniegšanas posmā.

Būtu jāveic gan kvalitatīvs, gan kvantitatīvs novērtējums. Ideālā gadījumā novērtējumu būtu jāveic organizācijai, kas nav saistīta ar Eiropas kultūras galvaspilsētas projekta vadību, bet kurai ir pieejama visa nepieciešamā dokumentācija. Novērtējumam ir jābūt godīgam. Tas nav sabiedrisko attiecību dokuments.

Eiropas kultūras galvaspilsēta var vērtēt arī pasākuma rezultātus noteiktās jomās, kas pilsētai ir īpaši svarīgas.

Ilgtermiņa ietekme

Lēmumā ir skaidri norādīts, ka pasākumam „Eiropas kultūras galvaspilsēta” būtu jāietilpst „ilgtermiņa kultūrpolitiskajā stratēģijā [..], kas var radīt ilgspējīgu kultūras, ekonomisko un sociālo ietekmi”. Eiropas kultūras galvaspilsētām plānošanas posmā būtu jāveic atbilstoši pasākumi, lai sasniegtu šo mērķi.

Saskaņā ar paraugpraksi būtu jāparedz pietiekams finansējums un pietiekami cilvēkresursi ne tikai pasākuma norises gadam, bet arī nākamajam gadam, lai pasākuma ilgtermiņa rezultātus varētu pārņemt

organizācijas, kas turpmāk nodrošinās iesākto kultūras procesu nepārtrauktību.

Atklātais konkurss, kurā piedalās Eiropas Savienības kandidātvalstis un iespējamās kandidātvalstis

2021. gadā un turpmāk katru trešo gadu pasākums „Eiropas kultūras galvaspilsēta” vienlaikus notiks trīs pilsētās. Trešā Eiropas kultūras galvaspilsēta tiks izraudzīta atklātā konkursā, kurā piedalīsies tikai atbilstošu EBTA/EEZ valstu, Eiropas Savienības kandidātvalstu un iespējamo kandidātvalstu pilsētas.

Eiropas Komisija savā tīmekļa vietnē publiskos informāciju par to, kuras valstis var piedalīties konkursā.

Atklātais konkurss nozīmē to, ka vienas valsts pilsētas var konkurēt ne tikai savā starpā, bet arī ar citu valstu pilsētām. Pieteikumus dalībai konkursā var iesniegt vairākas vienas valsts pilsētas.

Atlases un uzraudzības procedūra un atlases kritēriji ir tādi paši, kā minēts iepriekš. Pastāv tikai dažas atšķirības.

Eiropas Komisija uzņemas valsts iestādes pienākumus: publicē uzaicinājumu iesniegt pieteikumus un procedūras noteikumus, oficiāli pieņem žūrijas ieteikumus un izraugās Eiropas kultūras galvaspilsētu. Kandidātpilsētu pārstāvji nepiedalās priekšatlases sanāksmē. Žūrija kandidātpilsētas atlasa, pamatojoties uz pilsētu iesniegtajiem pieteikumiem.

Ziņojumi par Eiropas kultūras galvaspilsētu programmām un programmu novērtējumi

Beatriz Garcia et al., European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects. Pētījums sagatavots 2013. gadā pēc Eiropas Parlamenta pasūtījuma. Pētījumā noteiktas biežāk izmantotās panākumu stratēģijas, apkopoti un no kultūras, ekonomikas, sociālā un politiskā viedokļa analizēti dati par īstermiņa un ilgtermiņa ietekmi un izceltas būtiskākās un izplatītākās problēmas, ar kurām saskaras Eiropas kultūras galvaspilsētas.

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf)

European Cities and Capitals of Culture (Palmer/Rae ziņojums). Ziņojums sagatavots 2005. gadā pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma. Ziņojumā ir aplūkotas Eiropas kultūras galvaspilsētas laika posmā no 1995. gada līdz 2004. gadam (ziņojums ir pieejams Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. turpmāk norādīto saiti).

Pamatnostādnes pilsētu pašvērtējumam. Komisijas sagatavotajā dokumentā ir skaidrots, ko Eiropas kultūras galvaspilsētas iegūst, veicot rezultātu pašvērtējumu. Dokumentā norādīta virkne kopīgo rādītāju un doti padomi, kā organizēt un veikt novērtējumu (dokuments pieejams Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. turpmāk norādīto saiti).

European Capitals of Culture: the road to success. Šajā Eiropas Komisijas izdotajā brošūrā ir apkopoti pieredzes stāsti, kas radušies, 25 gadu garumā (no 1985. gada līdz 2010. gadam) īstenojot pasākumu „Eiropas kultūras galvaspilsētas” (brošūra ir pieejama Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. turpmāk norādīto saiti).

Novērtējuma ziņojumi par visām Eiropas kultūras galvaspilsētām kopš 2007. gada. *ECORYS*. Ziņojumi sagatavoti pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma. Ziņojumi tiek publiskoti tā gada beigās, ka seko pasākuma norises gadam (ziņojumi ir pieejami Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. turpmāk norādīto saiti).

ECORYS ieteikumu krājums. Šajā Komisijas sagatavotajā dokumentā ir apkopoti ieteikumi, kas sniegti neatkarīgos Eiropas kultūras galvaspilsētu sasniegto rezultātu novērtējumos par 2007.–2015. gadu (krājums ir pieejams Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, skat. turpmāk norādīto saiti).

Eiropas Komisija. Tīmekļa vietne par Eiropas kultūras galvaspilsētām, kur cita starpā ir publiskoti arī atlases un uzraudzības ziņojumi

http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm

Citi avoti

How to strategically use the EU support programmes, including Structural Funds, to foster the potential of culture for local, regional and national development and the spill-over effects on the wider economy
Rokasgrāmatu 2012. gadā sagatavoja ekspertu grupa, kurā darbojās pārstāvji no visām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Rokasgrāmatas mērķis ir informēt vietējās, reģionālās un valsts iestādes par to, kā kultūra un radošās nozares var veicināt attīstību.

http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/documents/structural-funds-handbook_en.pdf

European Audiences: 2020 and beyond. Publikāciju 2012. gadā izdevusi Eiropas Komisija.

<http://bookshop.europa.eu/en/european-audiences-pbNC3112683/>

Kontaktinformācija

Ja jums ir nepieciešama plašāka informācija par pasākumu „Eiropas kultūras galvaspilsētas”, lūdzu, rakstiet uz Eiropas Komisijas funkcionālo e-pasta adresi: [EAC- ECOC@ec.europa.eu](mailto:EAC-ECOC@ec.europa.eu).

Ar iepriekšējo Eiropas kultūras galvaspilsētu dokumentāciju un materiāliem var iepazīties klātienē Eiropas Komisijas telpās (70, Rue Joseph-II, Brisele (Brussels)). Pieprasījumi ir jāšūta uz e-pasta adresi EAC-ECOC@ec.europa.eu. Pieprasījums ir jāiesniedz vismaz 48 stundas pirms apmeklējuma, un tajā ir jānorāda dokumenti, ar kuriem apmeklētājs vēlas iepazīties. Drošības nolūkos apmeklējums ir jāaskaņo ar attiecīgo departamentu (t. i., ar Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāta nodaļu, kas atbild par programmu „Radošā Eiropa”).